

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політичних інститутів та процесів

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Освітні програми: Політологія

Спеціальності: 052 Політологія

Галузі знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні
кафедри політичних інститутів та процесів
Протокол № 6 від “28” грудня 2021 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності та результати навчання
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література
9. Контактна інформація

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Політологія
Викладач (-і)	Міщук Мар'яна Богданівна
Формат дисципліни	Дисципліни вільного вибору студентів
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=183&id_cou=5610
Консультації	четвер, 14.00 год. – 15.00 год.

2. Анотація до курсу

Програма курсу спрямована на формування системного мислення, поглиблення знань з «Релігійна політика в Україні». Сьогодні цілком очевидно, що політика знаходиться в центрі практично всіх суспільно-політичних та навіть соціально-економічних перетворень, впливаючи як безпосередньо, так і опосередковано на інтереси всіх людей на земній кулі. Теж саме торкається і релігії, яка, згідно з даними соціологічних опитувань, користується чи не найбільшим рівнем довіри в суспільстві. Тому при вивченні даної дисципліни дуже важливо навчитися аналізувати процеси і явища взаємозв'язку політики і релігії, виявляти причини, що його породжують, їх сутність, характерні ознаки та особливості. Політична наука представляє собою міждисциплінарну інтегруючу науку, для вивчення якої потрібні досягнення багатьох гуманітарних наук.

Дисципліна покликана сприяти подоланню стереотипних уявлень про політику як протистояння, конфлікти і утвердження в суспільстві свідомості її розуміння як засобу агрегування і артикуляції суспільних інтересів індивідів, досягнення консенсусу, в першу чергу. Через особливості релігійного світосприйняття.

Програма включає відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних предметів з політичної історії, історії України тощо.

Проголошення незалежності України, закріплене підсумками всенародного референдуму, створило нову суспільно-політичну реальність у нашій державі. Першочергово постала потреба творення нової політичної системи, вагомими структурних елементів якої є, безперечно, політична ідеологія, норми моралі, звичаї, традиції, тісно пов'язані та відображені у політичній думці народу та релігійному світогляді (особливо, якщо мова стосується морально-етичних норм поведінки суб'єктів політичних процесів). Взаємодія політики і релігії знайшла своє ідеологічне оформлення у певних релігійних і політичних концепціях. Наслідком взаємодії політичних і релігійних чинників є певні моделі державно-церковних відносин, що є формами співіснування держави і релігії. За останні роки політизація релігійно-церковної сфери в Україні набула широкого розмаху. Оскільки діяльність релігійних організацій відбувається в певному політичному просторі, а суспільно-політичні погляди віруючих виявляються в релігійній формі, то партії, а також окремі політики все частіше виявляють зацікавленість релігійно-церковним життям. Для досягнення своїх цілей вони намагаються спертися на авторитет релігії. Переконливим свідченням політизації релігії в Україні є поява партій конфесійного спрямування, лобіювання окремими політиками інтересів релігійних організацій у владних структурах та ін. Під час виборчих кампаній політизація релігії та релігізація політики, на думку фахівців, досягають апогею.

Об'єктом курсу є система державно-церковних відносин. Предметом курсу є теорії та концепції взаємозв'язку політики і релігії, соціальні доктрини, особливості національних релігій, особливості функціонування релігійних організацій в умовах конкретних політичних режимів.

Основним завданням вивчення дисципліни є набуття студентами певних умінь і навичок необхідних для формування позиції свідомого громадянина у політичному процесі. Зокрема, через підвищення рівня політичної культури, рівня політичної свідомості, проведення об'єктивного аналізу функціонування політичної системи та її інститутів, а також здійснення оптимального вибору у формуванні напрямків і способів власної політичної активності.

3. Мета та цілі курсу

Мета викладання дисципліни: студент повинен засвоїти весь матеріал з курсу при допомозі поданих викладачем методичних рекомендацій, підготовлених семінарських занять, самостійної роботи, індивідуальної роботи, засвоїти важливі проблеми з політики та релігії, вміти застосовувати набуті знання у майбутній професійній і громадській діяльності. Метою викладання курсу «Релігійна політика в Україні» є також глибоке вивчення і засвоєння студентами основ знань з релігієзнавства та політології в їх поєднанні, їх взаємозв'язку на суспільному (теократія, цезаропапізм, державна церква), на індивідуальному (главою церкви може бути глава держави і навпаки), на зовнішньому та внутрішньому (структурному і функціональному рівнях).

Завдання: ознайомити студентів з основами взаємодії політики і релігії

4. Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у політичній сфері суспільства, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій політичної науки.

Загальні компетенції:

ЗК01 Знання предметної області.

ЗК03 Здатність критично осмислювати політичну дійсність.

ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК07. Здатність аналізувати моральні засади функціонування державно-церковних відносин

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СКО1 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- СКО2. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей класиків політичної науки та релігієзнавства.
- СКО3. Здатність описувати, пояснювати політичні процеси на основі аналізу державно-церковної політики та впровадження її в життя.
- СКО4. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології у фаховій діяльності:
- СКО5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- СКО6. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні.
- СКО8. Здатність виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.
- СКО9. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень.

Після завершення вивчення курсу політології студенти повинні знати:

- особливості розвитку політичної та релігійної думки в конкретний історичний період;
- ідеї, концепції теоретиків взаємовідносин держави і церкви;
- особливості функціонування держави і церкви, залежно від історичного періоду;
- основні особливості християнства, ісламу, іудаїзму;
- особливості етнічних та національних релігій;
- характерні ознаки українського консерватизму, націоналізму, націонал-демократії, демократичного народництва іт.д.;
- сучасний стан функціонування партій релігійного спрямування в Україні;
- взаємозв'язок політичної, релігійної культури, знання, світогляду українців з їхнім національним характером.

На основі курсу студенти повинні вміти:

- орієнтуватись в розмаїтті поглядів на сутність взаємозв'язку політики і релігії в тісному взаємозв'язку з практикою державотворення в Україні;
- аналізувати документи і матеріали, що містяться у відповідних хрестоматіях (це повинно сприяти глибокому оволодінню студентами знання дисципліни, вмінню визначати характерні особливості взаємозв'язку держави і церкви у певну історичну епоху, формуванню майбутнього фахівця з політології);
- здійснювати порівняльний аналіз політологічних концепцій, проводити історичні аналогії, давати власну оцінку подій минулого, формулювати обґрунтовані висновки, розглядати релігійні та політичні явища в їх історичному розвитку, визначати їх значення для долі власного народу, держави, світового співтовариства;
- оцінювати сучасні явища соціально-політичного та релігійного життя України та світу з точки зору їх дальшої перспективи;
- встановлювати причинно-наслідкові та функціональні зв'язки між соціальними інститутами, явищами і процесами;

- вести обґрунтовану наукову дискусію, відстоювати й аргументувати свою точку зору, знати погляди вітчизняних та зарубіжних дослідників на ту чи іншу проблему;
- усвідомити місце політики і релігії в цілому і як, специфічного явища суспільного життя в контексті інших соціальних явищ та процесів, економіки, релігії, науки, культури, освіти;
- пояснити характер сучасних політичних процесів, закономірності переходу від тоталітарної до демократичної політичної системи, до громадянського суспільства та правової держави через аналіз взаємодії держави і церкви;
- пояснити особливості політичної і релігійної психології українців в державотворчих процесах.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	18
семінарські заняття / практичні / лабораторні	16
самостійна робота	56

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5-й семестр	052 Політологія	III курс	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Завдання, год.
Тема 1. Релігія і політика як соціальна реальність.	Лекція, 2 год.	Підготовка конспекту лекційного заняття, 2 год. Підготовка індивідуального завдання – реферат на тему: 1. Основні функції взаємозв'язку політики і релігії. 2. Співвідношення політології та релігієзнавства. 3. Методи дослідження релігії та політичних явищ. 4. Політична і релігійна свідомість. 5. Основні моделі взаємодії держави і церкви. 6. Державно-церковні відносини в Україні: історія і сучасність. 7. Правовий статус релігійних організацій.
Тема 2. Соціальні аспекти релігійності.	Семінарське заняття, 2 год.	Підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації, 2 год.;

		<p>Підготовка індивідуального завдання – реферат на тему:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Культурний та позакультурний компоненти релігійних відносин. 2. Конфліктність в релігійному середовищі. 3. Форми співпраці в соціальному служінні. 4. Релігійна активність.
Тема 3-4. Християнство та його генеза.	лекція, 4 год.	<p>Підготовка конспекту лекційного заняття, 4 год. Опрацювати Декалог і Нагорна проповідь.</p>
Тема 5. Українське православ'я як етнічнонаціональний феномен.	лекція, 4 год; семінарське заняття 4 год.	<p>Підготовка конспекту лекційного заняття, 4 год.</p> <p>Підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації, 4 год.</p> <p>Підготовка індивідуального завдання – реферат на тему:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Хрещення Київської Русі Володимиром Великим: релігійний аспект. 2. Хрещення Київської Русі Володимиром Великим: політичний аспект.
Тема 6-7. Соціальна доктрина католицизму. Тема семінарського заняття: УГКЦ в державотворчих процесах.	лекція, 4 год. ; семінарське заняття, 4 год.	<p>Підготовка конспекту лекційного заняття, 2 год.</p> <p>Підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації, 4 год.</p> <p>Підготовка індивідуального завдання – реферат на тему:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Люблінська унія. 2. УГКЦ і радянська держава. 3. Влада в соціальній доктрині католицизму. 4. Українська церква між Сходом і Заходом. 5. Політичні партії в соціальній доктрині католицизму. 6. Держава в соціальній доктрині католицизму. 7. Суспільно-політичні ідеї Владика Софрона Мудрого.

Тема 8. Етнічні релігії.	лекція, 2 год.	Підготовка конспекту лекційного заняття, 2 год.
Тема 9-10. Релігія в етнодержавотворчих процесах План 1. Взаємозв'язок національного та релігійного відродження в процесі утвердження Української державності. 2. Національно-державні інтереси України в релігійно-церковній сфері. 3. Гармонізація відносин армії і церкви: поєднання особистих, конфесійних та національно-державних інтересів.	лекція, 4 год. семінарське заняття, 4 год.	Підготовка конспекту лекційного заняття, 4 год. Підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації, 4 год.
Тема 11. Релігійна конфліктологія	Семінарське заняття, 2 год	Підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації, 2 год.; Підготовка індивідуального завдання – реферат на тему: 1. Основні елементи релігійних конфліктів. 2. Релігійні конфлікти в Африці. 3. Релігійні конфлікти в сучасному релігійному житті України та їх вплив на релігійне життя та ситуацію в суспільстві. 4. Міжконфесійні відносини в Україні та шляхи їх толерантизації
6. Система оцінювання курсу		
Загальна система оцінювання курсу	Вибірковий курс “Релігійна політика в Україні” завершується заліком Впродовж першого семестру передбачено 5 форм контролю за навчанням студентів: 1) поточний контроль; 2) контрольна робота; 3) написання реферативної роботи; 4) конспектування наукової монографії, або наукової статті 5) тест Завершується курс заліком. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить:	

Модуль 1			Модуль 2		
Поточний контроль	Тест	Контрольна робота	Конспектування та захист наукової монографії або наукової статті	Реферативна робота	Всього
30 балів	10 балів	30 балів	15 балів	15 балів	100 балів

Поточний контроль знань

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Самостійна робота студента на лекції повинна полягати в тому, що, стежачи за логікою їх викладу, він вчиться усвідомлювати основні положення науки, яку вивчає, самостійно виділяти і засвоювати головне.

Значне місце в самостійній роботі студента повинні займати підготовка і активна участь в проведенні семінарських занять. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за роботу на семінарських заняттях становить 30 балів. Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. Робота кожного студента на семінарських заняттях може бути оцінена від 1 до 5 балів. Пропущене з поважних причин заняття студент може “відпрацювати” у формі написання і захисту реферату на визначену викладачем тему.

Контрольна робота. Впродовж роботи над вивченням курсу передбачено проведення контрольної роботи. Студент може одержати максимально 30 балів. Написання контрольної роботи є обов’язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку.

Індивідуальна робота студентів

Вивчення курсу здійснюється, крім лекційних та семінарських занять, у таких формах самостійної роботи студентів:

- самостійна робота з політологічною літературою, конспектування першоджерел;
- підготовка реферативних повідомлень згідно тем, які включені до вивчення курсом та їх захист;
- розв’язування тестів;
- складання словника, порівняльних таблиць та схем;

Індивідуальна робота студентів оцінюється максимально 15 балів

	<p>Навчальна дисципліна “Релігійна політика в Україні” завершується заліком, який виставляється шляхом простого підрахунку балів отриманих за виконання 5 змістових модулів із даного курсу впродовж двох семестрів. Для того, щоб одержати залік студентам необхідно виконати всі види робіт і набрати не менше 50 балів.</p> <p>Підсумковий контроль – залік</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Індивідуальні завдання</p> <p>Крім теоретичних знань студент повинен вміти застосовувати отримані знання у наукових дослідженнях фундаментального та прикладного характеру з використанням сучасних інформаційних технологій.</p> <p>Загальні вимоги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • чіткість та логічна послідовність викладення матеріалу; • переконливість аргументації; • стислість і точність формулювань, які виключають можливість неоднозначного тлумачення; • конкретність викладення результатів дослідження; <p>[детальніше дивимось за посиланням: http://www.itm.dp.ua/docs/Referat.doc]</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Тема 1 . Основні теорії походження релігії. (4 год.)</p> <hr/> <p>Тема 2. УГКЦ в державотворчих процесах. (4 год.)</p> <hr/> <p>Тема 3. Буддизм та іслам (4 год.)</p> <hr/> <p>Тема 4. Соціальні аспекти релігійності. (2 год.).</p> <hr/> <p>Тема 5. Релігійна конфліктологія. (2 год.)</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Належне виконання:</p> <p>1) змісту питань планів семінарських занять (вересень 2019 – грудень 2019 р.). Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання. Візуалізована презентація на семінарське питання не повинна перевищувати 20 слайдів. Однак слід пам’ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює підготовлену основну відповідь студента (-ки).</p> <p>2) складання тестів, написання контрольної роботи та виконання індивідуальної роботи протягом вересня – початку листопада 2019 р.</p>

Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю заліку на початку грудня 2019 р. за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 50 і більше балів.

7. Політика курсу

Політика курсу «Релігійна політика в Україні» передбачає перездачу усіх невиконаних завдань (<https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>). За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 14.00 год. – 15.00 год. Дотримання академічної доброчесності ([Академічна доброчесність – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника \(pnu.edu.ua\)](#) <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>)

8. Рекомендована література

1. Релігія і політика як соціальна реальність.

1. Балух В. Відносини держави і релігійних організацій: українські реалії і проблеми / В. Балух // Релігія та соціум. - 2016. - № 1-2. - С. 47-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2016_1-2_9.
2. Бучма О. Держава – релігія – нація: взаємодія в українському суспільстві / О. Бучма // Українське релігієзнавство. - 2009. - № 50. - С. 171-174. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_2009_50_25
3. Гаюк І. Деякі сутнісні аспекти характеру історичної взаємодії держави та релігії / І. Гаюк // Релігія та соціум. - 2010. - № 1. - С. 97-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2010_1_20.
4. Маніліч О. В. Місце релігійних норм у правовій системі держави / О. В. Маніліч // Право і суспільство. - 2012. - № 4. - С. 43-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_4_12.
5. Мартиненко О. Теорія релігії Жоржа Батая / О. Мартиненко // Релігія та соціум. - 2012. - № 2. - С. 24-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2012_2_6.
6. Полетко В. Р. Чи може демократична конституційна держава уникнути релігійних основ легітимації? / В. Р. Полетко // Наукові записки Українського католицького університету. Серія : Богослов'я. - 2016. - Вип. 3. - С. 283-300. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzuku_2016_3_18.
7. Радченко А. Ю. Функції релігійних об'єднань у світській державі / А. Ю. Радченко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2015. - Вип. 30. - С. 176-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2015_30_18.
8. Сунегін С. О. Право, мораль і релігія як соціальні регулятори: об'єктивний та суб'єктивний виміри / С. О. Сунегін // Правова держава. - 2017. - Вип. 28. - С. 145-163. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2017_28_20.

2. Соціальні аспекти релігійності

1. Вілсон Б. Соціологія релігії / Марина Хорольська (пер.з англ.). Х. : Акта, 2002. 344с.
2. Лубський В. І., Козленко В. М., Горбаченко Т. Г. Соціологія релігії: Курс лекцій для студ. філос. ф-тів, від-нь релігієзнавства, соціології, філософії, політології / Володимир Іоно-вич Лубський (ред.). К. : Фітосоціоцентр, 1999.

3. Пірен М. І. Соціологія релігії: підручник для студ. вищих навч. закл. / Міжрегіональна академія управління персоналом. К. : Видавничий дім "Персонал", 2008.

4.

3-4. Християнство та його генеза

1. Бойков О. Ю. Протестантизм та сектантство у суспільному і духовному житті Південної України в кінці XIX – на початку XX ст. / О. Ю. Бойков // Література та культура Полісся. Серія : Історичні науки. - 2015. - Вип. 79. - С. 117-126. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkpist_2015_79_11.

2. Волинець О. О. Антропологічні засади соціальної доктрини католицизму / О. О. Волинець // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2014. - Вип. 7. - С. 45-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2014_7_12.

3. Греко- і Римо-католицизм у видруках. Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України // Українське релігієзнавство. - 2017. - № 81-82. - С. 292-293. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_2017_81-82_27.

4. Запорожець В. А. Протестантизм в Україні: історичні здобутки і сучасність / В. А. Запорожець // Молодий вчений. - 2016. - № 7. - С. 472-476. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_7_115.

5. Кияк С. Український католицизм: сучасні виклики і перспективи / С. Кияк // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. - 2016. - Вип. 20. С. 143-148. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_filos_psihol_2016_20_22.

6. Коваль А. Я. Християнство і націоналізм / А. Я. Коваль // Молодий вчений. 2016. № 12.1. С. 86-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12.

7. Мініч А. Християнство в пошуках відповіді: проблеми соціально-етичної доктрини / А. Мініч // Волинський благовісник. - 2015. - № 3. - С. 261-280. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/volblag_2015_3_23.

8. Процюк Р. Р. Соціальна доктрина православ'я і становлення громадянського суспільства в Україні / Р. Р. Процюк // Грані. - 2015. - № 3. - С. 125-130. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_3_24.

9. Севаст'янів У. П. Соціальна доктрина православ'я і цифрові технології сучасності / У. П. Севаст'янів // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 113. - С. 210-213. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_113_56.

10. Хоружий Г. Протестантизм як результат європейської Реформації / Г. Хоружий // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 2. - С. 105–119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_2_12.

11. Шевченко В. Протестантизм: до причин постанови та поширення на ранньому етапі його розвитку / В. Шевченко // Українське релігієзнавство. - 2017. - № 83. - С. 69-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_2017_83_11.

Тема 5. Українське православ'я як етнонаціональний феномен.

1. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації в Україні" // Закони України. — К., 1991. — Т. І.
2. Автокефалія православної церкви на Україні // Людина і світ. — 1990. — № 51.
3. Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред. А. М. Колодного. — К., 2000.
4. Бабій М. Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення. — К., 1994.
5. Бебик В. М, Головатий М. Ф., Ребкало В. А. Політична культура сучасної молоді. — К., 1996.
6. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. — К., 1988.

7. *Васильев Л. С.* История религий Востока. — М., 1985.
8. *Вандишев В. М.* Релігієзнавство: Навч. посіб. — К., 2009
9. *Історія і теорія релігії та вільнодумства.* — К., 1993.
10. Кислюк К.В., Кучер О.М. Релігієзнавство: Підручник. – 5-е вид., виправ. і доп. – К.:Кондор, 2007.
11. *Конев В. Й.* Буддизм — релігія Востока. — М., 1990.
12. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій: Підручник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004.
13. *Лубський В. І.* Релігієзнавство. — К., 1997.
14. *Лубський В. Л.* Сучасний іслам та питання війни і миру. — К., 1990.
15. Мартиненко О. Теорія релігії Жоржа Батая / О. Мартиненко // Релігія та соціум. - 2012. - № 2. - С. 24-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2012_2_6.
16. *Модели церковно-государственных отношений.* — К., 1996.
17. *Рибачук М. Ф.* Церква і держава // Державність. — 1994. — № 1.
18. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А.Бублика. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 1999.
19. Релігієзнавство: Підручник / За ред. О.П.Сидоренка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007.
20. *Релігієзнавчий словник / За ред. А. Кродного, Б. Лобовика.* — К., 1996.
21. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К.: Наук. думка, 2007.

6-7. Соціальна доктрина католицизму

1. Волинець О. О. Антропологічні засади соціальної доктрини католицизму / О. О. Волинець // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2014. - Вип. 7. - С. 45-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2014_7_12.
2. Волинець О. Глобальні проблеми сучасності з позиції католицизму / О. Волинець // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2013. - Вип. 25. - С. 16-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_5.
3. Греко- і Римо-католицизм у видруках. Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України // Українське релігієзнавство. - 2017. - № 81-82. - С. 292-293. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2017_81-82_27.
4. Кияк С. Український католицизм: сучасні виклики і перспективи / С. Кияк // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. - 2016. - Вип. 20. - С. 143-148. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_filos_psihol_2016_20_22.
5. Коваль А. Я. Християнство і націоналізм / А. Я. Коваль // Молодий вчений. - 2016. - № 12.1. - С. 86-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12.
6. Мініч А. Християнство в пошуках відповіді: проблеми соціально-етичної доктрини / А. Мініч // Волинський благовісник. - 2015. - № 3. - С. 261-280. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/volblag_2015_3_23.
7. Недавня О. Католицизм України в сучасних академічних дослідженнях / О. Недавня // Українське релігієзнавство. - 2006. - № 40. - С. 161-170. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2006_40_14
8. Яроцький П. Римо-католицизм як чинник етноконфесійної ідентифікації / П. Яроцький // Релігійна свобода. - 2007. - № 11. - С. 99-105. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/religfree_2007_11_24.

8. Етнічні релігії.

1. Гутковська І. Етнічність і релігія: міждисциплінарний дискурс / І. Гутковська // Релігія та соціум. - 2016. - № 3-4. - С. 113-121. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2016_3-4_17.
2. Крячко В. І. Релігійний простір і етнічність: ознаки взаємодії / В. І. Крячко // Вісник Львівського університету. Серія : Соціологічна. - 2013. - Вип. 7. - С. 136-144. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2013_7_17.
3. Кукуре С. Етапи розвитку та специфіка етнічних релігій балтійських народів / С. Кукуре // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. - 2017. - Вип. 15. - С. 49-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2017_15_8.
4. Кукуре С. П. Етнічні релігії балтійських народів: концептуальні підходи / С. П. Кукуре // Молодий вчений. - 2018. - № 1(1). - С. 37-40. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(1)_11).
5. Муляр В. І. Феномен гармонії в культурі Сходу: традиція індуїзму / В. І. Муляр // Гілея: науковий вісник. - 2017. - Вип. 122. - С. 163-168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_122_40.
6. Марініч В. К. Релігії Стародавнього Єгипту: аналіз факторів, які вплинули на формування сучасної загальноприйнятої історичної концепції / В. К. Марініч // Гілея: науковий вісник. - 2018. - Вип. 134. - С. 243-248. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_134_60.
7. Филипович Л. Етнічні релігії в їх сутності і різноманітті / Л. Филипович // Українське релігієзнавство. - 2009. - № Спецвип. 2. - С. 61-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2009_Spetsvip.
Шапошніков В. А. 15 Європейський Конгрес етнічних релігій у Празі (Чехія) / В. А. Шапошніков // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Філософія. - 2016. - Т. 286, Вип. 274. - С. 82-83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduf_2016_286_274_16..

Тема 9-10. Релігія в етнодержавотворчих процесах.

1. Гутковська І. Етнічність і релігія: міждисциплінарний дискурс / І. Гутковська // Релігія та соціум. - 2016. - № 3-4. - С. 113-121. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2016_3-4_17.
2. Крячко В. І. Релігійний простір і етнічність: ознаки взаємодії / В. І. Крячко // Вісник Львівського університету. Серія : Соціологічна. - 2013. - Вип. 7. - С. 136-144. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2013_7_17.
3. Кукуре С. Етапи розвитку та специфіка етнічних релігій балтійських народів / С. Кукуре // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. - 2017. - Вип. 15. - С. 49-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2017_15_8.
4. Матвеев В. Сучасний іудаїзм і проблеми єврейської самоідентифікації в Україні / В. Матвеев // Релігійна свобода. - 2003. - № 7. - С. 101-112. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/religfree_2003_7_23
5. Непіпенко Л. П. Етнічні та релігійні чинники у політико-культурному розвитку сучасної України і проблема капеланства / Л. П. Непіпенко // Честь і закон. - 2013. - № 4. - С. 84-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2013_4_18.
6. Филипович Л. Етнічні релігії в їх сутності і різноманітті / Л. Филипович // Українське релігієзнавство. - 2009. - № Спецвип. 2. - С. 61-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2009_Spetsvip

11. Релігійна конфліктологія

1. Агаджанян А. С., Глушкова И. П., Звягельская И. Д., Кисриев Э. Ф., Лункин Р. Н., Силантьев Р. А. Религия конфликта: [сб. статей] / Московский центр Карнеги / Алексей Малашенко (ред.), Сергей Филатов (ред.). — М. : РОССПЭН, 2007. — 286с.
2. Виговський Л. А. Функціональність релігії: природа і вияви / НАН України; Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди; Хмельницький ун-т управління та права. — К.: Хмельницький, 2004. — 340 с.
3. Єленський В. Є., Перебенесюк В. П. Релігія. Церква. Молодь / Український НДІ проблем молоді. — К. : А.Л.Д., 1996. — 160с
4. Курас І. Ф., Рибачук М. Ф., Кирюшко М. І., Феценко П. І.. Релігія і політика в сучасній Україні ("Кесарева-кесарю, а Боже- Богу") / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України / І.Ф. Курас (ред.). — К., 2000. — 272

10. Контактна інформація

Міщук Маряна Богданівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних інститутів та процесів (м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, каб. 714)

Телефон - 0970878570

Е-mail викладача: mariana.mishchuk@pnu.edu.ua

Викладач

Міщук М.Б.